

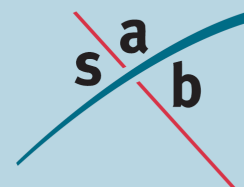
Flora- en faunaraapportage

Gorinchem, Mollenburg

Gemeente Gorinchem

Datum: 10 juni 2015

Ons kenmerk: GER/HOMV/60916

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Planomschrijving	3
1.3	Plangebied	3
2	Wettelijk kader	6
2.1	Gebiedsbescherming	6
2.2	Soortenbescherming	7
3	Quick scan flora en fauna	10
3.1	Onderzoeksmethode	10
3.2	Gebiedsbescherming	10
3.3	Soortenbescherming	11
4	Conclusie	18
4.1	Gebiedsbescherming	18
4.2	Soortenbescherming	18
4.3	Aanbevelingen	20

Bijlage 1: Geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het plangebied. Voordat ruimtelijke ingrepen mogen plaatsvinden, dient eerst een onderzoek uitgevoerd te worden in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 (*gebiedsbescherming*), de Flora- en faunawet (*soortenbescherming*) en eventuele andere betrokken natuurregeling. Uit dit onderzoek moet blijken of met de ingrepen negatieve effecten op beschermde gebieden en soorten zijn te verwachten en of daarvoor respectievelijk een vergunning of ontheffing noodzakelijk is. In deze flora- en faunarapportage worden de effecten op de aanwezige natuurwaarden besproken.

1.2 Planomschrijving

In Gorinchem is de gemeente voornemens om een nieuwe woonwijk te realiseren op en nabij het voormalige sportcomplex Mollenburg. Het plan omvat de bouw van grondgebonden woningen. Dit onderzoek vormt een update van de quick scans flora en fauna die in augustus 2004¹ en april 2011² zijn uitgevoerd door SAB.

1.3 Plangebied

1.3.1 Omgeving plangebied

Het plangebied Mollenburg ligt in het noorden van de bebouwde kom van Gorinchem, ten zuiden van de snelweg A15 en ten oosten van knooppunt Gorinchem. Gorinchem ligt in het zuidoosten van de provincie Zuid-Holland, vlakbij de grens met de provincies Gelderland en Noord-Brabant. De directe omgeving van Gorinchem wordt gekenmerkt door open agrarisch gebied in het noorden, oosten en westen en in het zuiden door de rivier Boven Merwede. Het plangebied ligt ingeklemd tussen een woonwijk in het zuiden en de snelweg A15 in het noorden. Hierdoor is geen directe verbinding aanwezig met het buitengebied. De zuidelijke en westelijke grens van het plangebied wordt gevormd door een groenstrook en sloot. In het noorden wordt het plangebied begrensd door een brede strook groen en een fietspad. Het plangebied grenst in het oosten aan tennisvelden, de Sportlaan en woningen aan de Mollenburgseweg. Onderstaande afbeelding geeft de globale ligging van het plangebied weer.

¹ Quick scan flora en fauna Mollenburg te Gorinchem, SAB Arnhem, 20 augustus 2004.

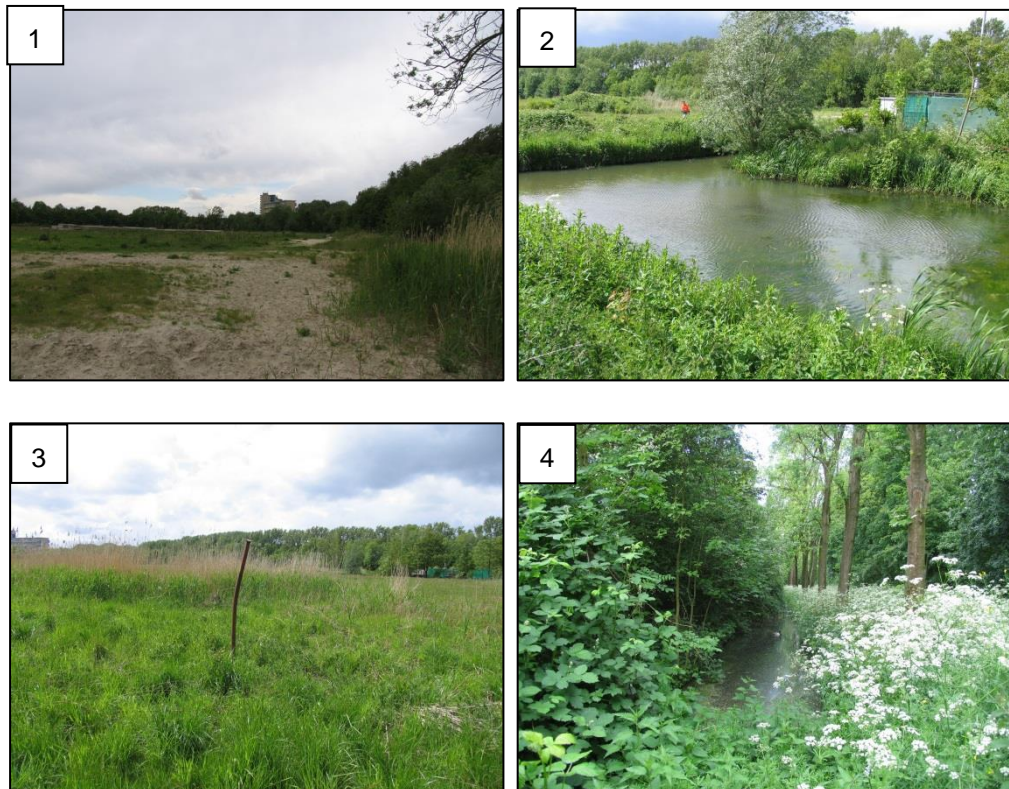
² Quick scan flora en fauna Mollenburg te Gorinchem, SAB Arnhem, 29 april 2011.

Afbeelding 1: Globale ligging plangebied (luchtfoto: Google Earth, bewerking SAB).

1.3.2 Huidige situatie

In de huidige situatie bestaat het plangebied uit braakliggend terrein. Dit terrein bestaat deels uit zand en is deels begroeid met gras, met enkele verruigde delen. Om het gehele plangebied bevindt zich een bomenrij (schietwilg, zwarte els, meidoorn, Noorse esdoorn, gewone esdoorn, Spaanse aak, noot, lijsterbes, iep en populier). Achter deze bomenrij bevinden zich sloten. De breedte van deze sloten varieert van ongeveer 2 meter breed tot een brede slootgang van een tiental meters breed. Rondom de sloten groeit een rijke oevervegetatie. De bebouwing, behorende bij de voormalige voetbalvereniging is reeds verwijderd. De bomen op het open terrein van het plangebied zijn gekapt. Onderstaande afbeeldingen geven een impressie van het plangebied ten tijde van het veldbezoek

Impressie van plangebied ten tijde van veldbezoek. 1) Blick op noordoostelijke deel van plangebied, 2) Watergang in oostelijk deel plangebied, 3) Midden van plangebied, 4) Sloot en bomenrij aan noordelijke kant van plangebied, 5) Noordwestelijke kant plangebied, 6) Blick op zuidelijke kant van plangebied.

1.3.3 Nieuwe situatie

De gemeente Gorinchem is voornemens om op het terrein Mollenburg een nieuwe woonwijk te realiseren. Dit plan omvat de bouw van circa 155 woningen. Voorbereidende werkzaamheden als het verwijderen van bomen (populieren binnen het plangebied), het dempen van een enkele waterloop en het verbreden van andere watergangen, zijn al uitgevoerd. De sloten rondom het plangebied blijven behouden. Tevens blijft de groene strook van bomen aan de rand van het plangebied behouden. Het is voorsnog onduidelijk of deze groene strook wordt uitgedund en er bomen worden verwijderd. Met deze quick scan is er vanuit gegaan dat dit mogelijk is. Onderstaande afbeelding geeft een mogelijke inrichting van de nieuwe situatie weer.

Stedenbouwkundig ontwerp toekomstige situatie

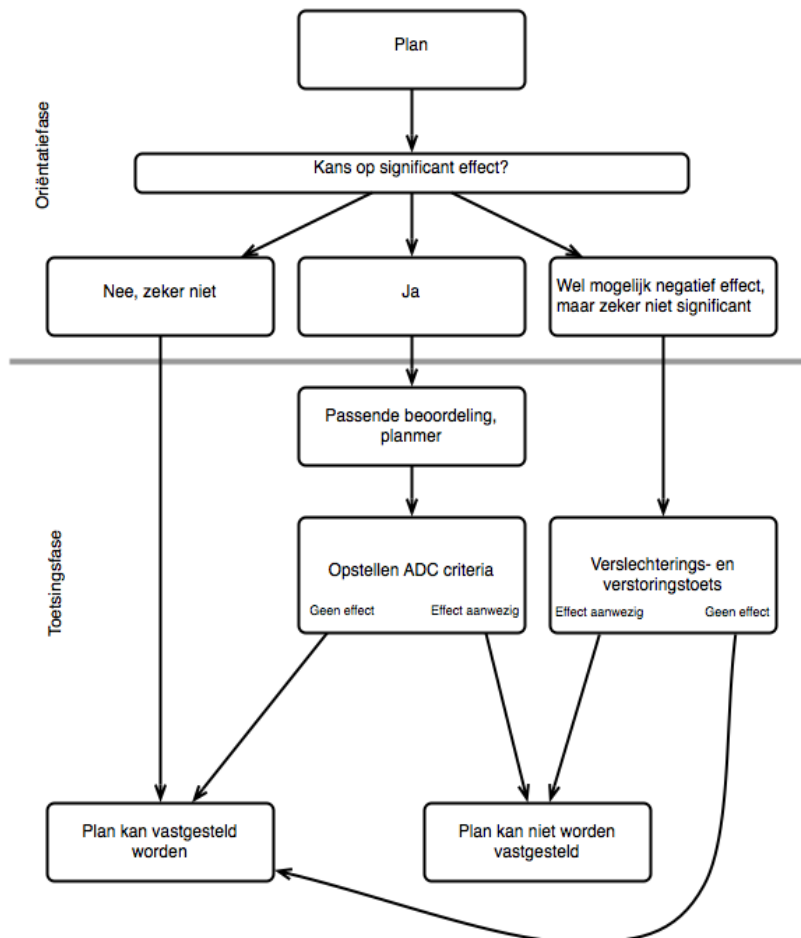
2 Wettelijk kader

Bescherming in het kader van de natuur wet- en regelgeving is op te delen in gebieds- en soortenbescherming. Bij gebiedsbescherming heeft men te maken met de Natuurbeschermingswet 1998, de Ecologische Hoofdstructuur, ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Soortenbescherming komt voort uit de Flora- en faunawet.

2.1 Gebiedsbescherming

2.1.1 Natuurbeschermingswet 1998

Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna kunnen aangewezen worden als Europees Vogelrichtlijn- en/of Habitatrichtlijngebied (Natura 2000). De verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn in Nederland opgenomen in de Natuurbeschermingswet 1998. Hierin zijn ook de al bestaande staatsnatuurmogumenten opgenomen. Op grond van deze wet is het verboden projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten kunnen verslechteren, of een verstrend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Schematische weergave van de procedure bij een plan dat mogelijk een negatief effect kan hebben op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden.

2.1.2 Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingen, ganzenfoerageergebied en weidevogelgebieden

Een andere vorm van gebiedsbescherming komt voort uit aanwijzing van een gebied als Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Ecologische Verbindingen (EV), ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied. Voor dergelijke gebieden geldt dat het natuurbelang prioriteit heeft. Voor de EHS geldt dat geen negatieve effecten op de vastgestelde natuurdoelen mogen plaatsvinden. In Ecologische Verbindingen zijn ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk, maar dienen tegelijkertijd natuurwaarden in het gebied versterkt te worden. In ganzenfoerageergebieden en weidevogelgebieden mogen de ruimtelijke ingrepen geen negatieve effecten hebben op de broedende weidevogels en rustende en foeragerende ganzen. Anders dan bij gebieds- en soortbescherming is de status als EHS, ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied niet verankerd in de natuurwetgeving van de Rijksoverheid, maar opgenomen in de omgevingsvisie en -verordening van de provincie. In de Verordening Ruimte (2014) van Zuid-Holland is gesteld dat een bestemmingsplan voor gronden binnen de Ecologische Hoofdstructuur de instandhouding en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van deze gebieden niet significant mag beperken. Ook mag een bestemmingsplan niet leiden tot een significante vermindering van de oppervlakte, kwaliteit of samenhang van die gebieden.

2.2 Soortenbescherming

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is de Flora- en faunawet bepalend. Deze wet is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Deze wet heeft de beschermingsregels, zoals die ook in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn opgenomen, overgenomen en voor de Nederlandse situatie toegepast.

Deze bescherming is als volgt in de Flora- en faunawet opgenomen:

- het is verboden beschermde plantensoorten te plukken, verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen (artikel 8);
- het is verboden beschermde diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9), opzettelijk te verontrusten (artikel 10) en hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11).

2.2.1 Beschermingscategorieën

De procedurele consequenties zijn afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Kortweg kunnen drie beschermingsregimes worden onderscheiden:

1. beschermingscategorie 1:
een groot aantal beschermde soorten is in Nederland algemeen voorkomend. Op basis van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten uit de Flora- en faunawet mogen ruimtelijke ingrepen worden uitgevoerd die tot effect hebben dat de verblijfplaatsen van deze soorten worden aangetast;

2. beschermingscategorie 2:
voor beschermde soorten die minder algemeen zijn en extra aandacht verdienen, kan een vrijstelling (behalve voor het opzettelijk verontrusten) verkregen worden als de initiatiefnemer een goedgekeurde gedragscode heeft. Indien dit niet het geval is dient voor deze categorie een ontheffing aangevraagd te worden.
In een dergelijke gedragscode worden gedragslijnen aangegeven die men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is, als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, voor deze soorten alleen nog nodig als werkzaamheden afwijkend van de gedragscode worden uitgevoerd;
3. beschermingscategorie 3:
voor ongeveer honderd zeldzame soorten geldt géén vrijstelling als het gaat om ruimtelijke ingrepen. Ontheffingen voor deze groep soorten worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingrepen een in de wet genoemd belang dienen en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Deze uitgebreide toets geldt ook voor alle vogelsoorten.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Voor aantastingen van verblijfplaatsen en belangrijke (onderdelen van) leefgebieden van meer strikt beschermde soorten, is ontheffing ex. Artikel 75 van de Flora- en faunawet nodig van het ministerie van Economische Zaken.

2.2.2 Vogels

Vogels nemen binnen de soortbescherming een afwijkende plaats in. In principe valt deze soortgroep in beschermingscategorie 2. Als wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, is een ontheffingsaanvraag voor vogels dus niet nodig. Als er toch een ontheffing aangevraagd moet worden, gelden echter de regels volgens beschermingscategorie 3.

Alle nesten van inheemse vogelsoorten zijn streng beschermd tijdens het broedseizoen. Het betreft dan met name de actieve broedplaatsen en vaste verblijfplaatsen. Voor de meeste vogels loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Nesten van een aantal vogelsoorten zijn zelfs jaarrond beschermd. Het betreft hier over het algemeen soorten die het gehele jaar gebruikmaken van hun nest, of niet in staat zijn om een eigen nest te bouwen. Er worden hierin 5 categorieën onderscheiden:

- 1 Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
- 2 Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
- 3 Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van

bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.

- 4 Vogels die jaar in jaar uit gebruikmaken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Er is naast bovenstaande vier categorieën ook nog een vijfde categorie. Van deze soorten zijn de nesten jaarrond beschermd als er in de omgeving onvoldoende alternatieven zijn:

- 5 Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

2.2.3 *Zorgplicht*

Verder geldt altijd artikel 2 van de Flora- en faunawet, een zorgplichtbepaling. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit houdt in dat voorafgaand aan sloop-, grond-, of bouwwerkzaamheden wordt gecontroleerd of dat negatieve gevolgen voor aanwezige soorten kunnen worden voorkomen door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

3 Quick scan flora en fauna

3.1 Onderzoeksmethode

De quick scan flora en fauna is gebaseerd op een biotoopinschatting door een ecooloog van SAB. Bij het opstellen van de quick scan flora en fauna is gebruikgemaakt van de meest recente verspreidingsgegevens van soorten van de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna). Voor aanvullende visualisering van deze gegevens wordt gebruikgemaakt van de website telmee.nl. Bijlage 1 vermeldt de geraadpleegde bronnen.

Op 19 mei 2015 heeft een ecooloog van SAB het plangebied en de directe omgeving verkend. Doel van deze veldverkenning was om een indruk te krijgen van de habitats ter plaatse en de geschiktheid voor de verschillende soortgroepen te beoordelen. Het veldbezoek heeft nadrukkelijk niet de status van een volledige veldinventarisatie. Het eenmalige veldbezoek geeft slechts een globaal beeld van aanwezige soorten en habitats op basis van een momentopname. Zowel het tijdstip (buiten de groeiperiode van planten en actieve periode van dieren) als het eenmalige karakter is hiervoor niet toereikend.

3.2 Gebiedsbescherming

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, EHS en EV, ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied dient getoetst te worden of de beoogde ontwikkelingen een negatieve invloed hebben op deze gebieden.

3.2.1 *Natuurbeschermingswet 1998*

Het plangebied ligt niet in of nabij een gebied dat is aangewezen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Het dichtstbijzijnde gebied beschermd in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 betreft het Natura 2000-gebied "Lingedijk & Diefdijk". Dit beschermde gebied ligt op ongeveer 1,8 kilometer ten noordoosten van het plangebied. Gezien de grote afstand en tussenliggende elementen (woonwijk, bedrijventerrein en snelweg A15) zijn zowel directe als indirecte negatieve effecten van de plannen op het beschermde gebied niet te verwachten.

3.2.2 *Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingen, weidevogelgebied*

Het plangebied ligt niet in de EHS, een EV of weidevogelgebied. Deze gebieden liggen respectievelijk op een minimale afstand van 1,6 kilometer, 2 kilometer en 700 meter van het plangebied.

Vanwege tussenliggende elementen (woonwijk en snelweg) en de bestaande achtergrondverstoring uit de kern van Gorinchem, zijn zowel directe als indirecte negatieve effecten op de EHS, EV en weidevogelgebieden niet te verwachten als gevolg van de beoogde ontwikkelingen.

3.3 Soortenbescherming

In het kader van de Flora- en faunawet moet worden getoetst of ter plaatse van de ruimtelijke ingrepen sprake is of kan zijn van negatieve effecten op beschermde planten en dieren. De beoogde ontwikkelingen kunnen biotoopverlies of verstoring (indirect biotoopverlies) tot gevolg hebben. In deze paragraaf zal enkel ingegaan worden op strikt beschermde soorten (beschermingsregime 2 en 3) aangezien hiervoor geen algehele vrijstelling geldt voor ruimtelijke ingrepen.

3.3.1 Vaatplanten

Volgens verspreidingsgegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) komen in de buurt van het plangebied de beschermde vaatplantensoort veldsalie (*Salvia pratensis*) en tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) voor.

Veldsalie groeit op oeverwallen, in bermen, hoge ruggen in uiterwaarden en op dijken langs rivieren. De soort is karakteristiek voor stroomdalgrasland en komt ook voor in kalkgrasland en minder productieve, kalkrijke Glanshaver-hooilanden. Een dergelijk biotoop is niet in het plangebied aanwezig. Het is derhalve niet te verwachten dat veldsalie in het plangebied groeit.

Tongvaren groeit op oude vochtige muren, waterputten, straatputten, grachtkanten, sluiswallen en basaltglooiingen. Het plangebied bevat geen vochtige, stenige elementen. Het biotoop van tongvaren is niet in het plangebied aanwezig. Het is derhalve niet te verwachten dat tongvaren in het plangebied groeit.

Tijdens het veldbezoek zijn onder andere de volgende soorten waargenomen: ridderzuring (*Rumex obtusifolius*), grote brandnetel (*Urtica dioica*), smalle weegbree (*Plantago lanceolata*), wikke (*Vicia* Sp.), raapzaad (*Brassica rapa*), klein hoefblad (*Tussilago farfara*), groot hoefblad (*Petasites hybridus*), kleine klaver (*Trifolium dubium*), vergeet-me-nietje (*Myosotis* Sp.), braam (*Rubus* Sp.), herderstasje (*Capsella bursa-pastoris*), boterbloem (*Ranunculus* Sp.), paardenbloem (*Taraxacum officinale*), lookzonder-look (*Alliaria petiolata*), jakobskruid (*Jacobaea vulgaris*), gewone smeerwortel (*Symphytum officinale*), fluitenkruid (*Anthriscus sylvestris*), witte dovenetel (*Lamium album*), hondsdrif (*Glechoma hederacea*), klaproos (*Papaver* Sp.), paardenstaart, (*Equisetum* Sp.), robertskruid (*Geranium robertianum*) en herik (*Sinapis arvensis*).

Dergelijke soorten groeien over het algemeen op een voedselrijk bodem in een verstoorde omgeving. Beschermde vaatplantensoorten komen in een dergelijk milieu vrijwel niet voor en vereisen over het algemeen een stabiele leefomgeving. Aanwezigheid van strikt beschermde vaatplantensoorten is derhalve in het plangebied niet te verwachten.

3.3.2 Grondgebonden zoogdieren

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen de das, de bever en de waterspitsmuis in de buurt van het plangebied voor.

Strikt beschermde soorten

Het biotoop van de das bestaat vooral uit kleinschalig akker- en weidelandschap met verruigde elementen in de vorm van bosjes, heggen en houtwallen. Belangrijk hierbij zijn een groot voedselaanbod, weinig verstoring en genoeg dekking. Het plangebied bestaat uit braakliggend terrein, met verruigde delen, een bomenrand en sloten. Er ontbreekt echter een onverstoord gebied, dat geschikt zou kunnen zijn als vaste rust- en verblijfplaats. In het gebied worden op regelmatige basis honden uitgelaten. Tevens bevindt het plangebied zich in een stedelijke omgeving. Het plangebied en de omgeving daarvan worden te verstoord geacht voor de das. Aanwezigheid van de das in het plangebied is derhalve niet te verwachten.

De leefomgeving van de bever bestaat uit overgangsgebied tussen land en water, zoals moerassen, langs beken, rivieren en meren. De soort heeft een voorkeur voor rustige rivieren en meren omringd door bossen met wilg en es. Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van de bever of burchten aangetroffen. Tevens zijn er geen rustige meren en rivieren in het plangebied aanwezig. De bever is derhalve niet in het plangebied te verwachten.

Het biotoop van de waterspitsmuis bestaat uit schoon, niet te voedselrijk water met een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie. In het plangebied zijn geen watergangen gevonden die zowel over schoon water beschikken als een goed ontwikkelde watervegetatie beschikken. Tevens zijn er geen recente waarnemingen van de waterspitsmuis in de buurt van het plangebied gedaan. Het wordt niet waarschijnlijk geacht dat de waterspitsmuis in het plangebied voorkomt.

Algemene soorten

Vanwege de combinatie van watergangen, een bomenrij, een goed ontwikkelde oevervegetatie en verruigde delen in het braakliggende terrein zijn soorten als egel (*E. europaeus*), huisspitsmuis (*C. russula*), mol (*T. europaea*) en kleine marterachtigen niet uit te sluiten. Voor deze soorten, die onder het eerste lichte beschermingsregime vallen, geldt echter een algemene vrijstelling voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen.

3.3.3 Vleermuizen

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen er enkele vleermuissoorten in de buurt van het plangebied voor. Het betreft de soorten gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), brandts vleermuis (*Myotis brandtii*), gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en watervleermuis (*Myotis daubentonii*). Alle vleermuissoorten, alsmede hun verblijfplaatsen, essentiële foerageergebieden en vliegroutes zijn strikt beschermd volgens de Flora- en faunawet.

Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouwbewonende soorten zoals gewone dwergvleermuis en laatvlieger en boombewonende soorten als rosse vleermuis en watervleermuis. Daarnaast bestaan soorten die van beide elementen gebruikmaken. Daarbij is ook onderscheid te maken in zomer- en winterverblijfplaatsen van de verschillende soorten. Sommige soorten zoals de gewone dwergvleermuis verblijven het gehele jaar in gebouwen (spouwmuren, achter gevelbetimmeringen, etc.). Andere

soorten als de rosse vleermuis verblijven jaarrond in bomen (in holten, holen en achter loshangend schors). De watervleermuis overwintert echter weer in bunkers, grotten en kelders en verblijft in de zomerperiode in boomholten.

Gebouwbewonende vleermuissoorten

Gebouwbewonende vleermuizen hebben hun verblijfplaats achter gevelbetimmering, in spouwmuren, achter dakbeschot en in schoorstenen. In het plangebied zijn geen gebouwen aanwezig. Derhalve is de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouw-bewonende vleermuissoorten niet te verwachten.

Boombewonende vleermuissoorten

Boombewonende soorten worden gevonden in holten en spleten in bomen en achter loshangend schors. Bomen dienen hiervoor een minimale diameter van 30 centimeter te hebben. Zo hebben vleermuizen genoeg ruimte in de boom. Vanaf deze diameter maken spechten ook holen in bomen, waarvan vleermuizen gebruik kunnen maken. Ook moeten de bomen dermate oud zijn, dat holtes door rotting ontstaan. In het plangebied zijn veel bomen aanwezig. Dit betreft de bomenrij van schietwilg, zwarte els, meidoorn, Noorse esdoorn, gewone esdoorn, Spaanse aak, noot, lijsterbes, iep en populier aan de rand van het plangebied. Deze bomen zijn echter (nog) niet geschikt voor verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen. De meeste bomen waren van een te geringe omvang. Enkele bomen in het plangebied hadden al wel een dusdanige omvang dat er holtes kunnen ontstaan die genoeg ruimte voor vleermuizen bieden. Deze holtes, alsmede loszittend schors, zijn echter niet aangetroffen. Aanwezigheid van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuissoorten zijn derhalve niet te verwachten in het plangebied.

Essentieel foerageergebied

Alle in Nederland voorkomende vleermuizen leven van insecten. Zij foerageren daarom op plaatsen waar veel insecten aanwezig zijn. Voorbeelden van veel voorkomende foerageergebieden zijn openingen op kruinhoogte tussen bomen, boven water en in de luwte van dijken. Als een dergelijk foerageergebied door tientallen of honderden vleermuizen wordt gebruikt, kan gesproken worden van een essentieel foerageergebied. Als een dergelijk foerageergebied verloren zou gaan, zou de voedselvoorziening van een grote hoeveelheid vleermuizen verdwijnen. Dit kan een groot negatief effect op de vleermuispopulatie in het gebied hebben. Daarom zijn dergelijke gebieden strikt beschermd.

Binnen het gehele plangebied zijn er meerdere mogelijkheden voor vleermuizen om te foerageren; boven de aanwezige sloten en rond de bomenrij aan de rand van het plangebied. Rond de sloten in het gebied is een rijke oevervegetatie waargenomen, met veel bloeiende planten. De insecten die hierop afkomen zullen vleermuizen naar het plangebied trekken. In de nieuwe situatie zijn echter zowel de bomen als de sloten aan de rand van het plangebied behouden en zal er geen essentieel foerageergebied van vleermuizen verloren gaan. Wel dient rekening gehouden te worden met eventuele lichtverstoring van vleermuizen.

Vleermuizen zijn namelijk erg gevoelig voor kunstmatige verlichting. In de huidige situatie is het plangebied donker, in de nieuwe situatie bevindt zich een nieuwe woonwijk in het plangebied waar zowel de huizen als geplaatste lantaarnpalen licht zullen uitstralen. Door deze toename van kunstmatige verlichting kunnen vleermuizen het

plangebied gaan vermijden. Ook kan de toename aan licht effect hebben op rondvliegende insecten, wat eveneens het foeragegedrag van vleermuizen kan beïnvloeden. In de nieuwe situatie bevinden zich aan de oost- en zuidkant achtertuinen tussen de huizen en de bomenrij en sloot. Er bevindt zich dus een kleine barrière tussen het licht en het mogelijke foerageergebied van vleermuizen. Aan de noord- en westzijde van het plangebied is in de nieuwe situatie een straat aanwezig grenzend aan de bomenrij (potentieel foerageergebied). Aangeraden wordt om de verlichting 's nachts zo beperkt mogelijk te houden en het licht van de straatlantaarn naar beneden te richten. Dit is extra belangrijk aan de noord- en westzijde, waar de weg (en de mogelijke straatlantaarns) aan de bomenrij grenst. Als deze maatregelen in acht worden genomen, is aantasting van een mogelijk essentieel foerageergebied van vleermuizen niet waarschijnlijk.

Essentiële vliegroutes

Om zich van hun verblijfplaatsen naar hun foerageergebied te verplaatsen wordt door een aantal soorten steeds dezelfde lijnvormige elementen gebruikt. Bijvoorbeeld de gewone dwergvleermuis gebruikt vaak bomenrijen waaraan het zich kan oriënteren. Als een dergelijke route verdwijnt of onderbroken wordt, vervalt deze mogelijkheid om van verblijfplaats naar foerageergebied te komen. Vleermuizen moeten dan een alternatieve route zoeken. Als dit niet mogelijk is en als de vliegroute door veel vleermuizen wordt gebruikt, kan dit een groot negatief effect op de vleermuizenpopulatie in het gebied hebben. Daarom zijn dergelijke vliegroutes strikt beschermd.

In het plangebied zijn dergelijke lijnvormige elementen aanwezig. Dit betreft de bomenrijen aan de rand van het plangebied. Waarschijnlijk zullen enkele vleermuizen deze bomenrijen gebruiken ter oriëntatie van hun verblijfplaats naar hun foerageergebied. De bomenrand kan ook gebruikt worden ter oriëntatie van foeragerende vleermuizen in het plangebied. De bomenrand aan de rand van het plangebied blijft behouden. Derhalve zal er geen mogelijke vliegroute van vleermuizen verloren gaan. Wel dient, net als bij een mogelijk foerageergebied, rekening te worden gehouden met lichtverstoring van vleermuizen. De toename aan kunstmatig licht in de nieuwe situatie kan mogelijk een effect hebben op vleermuizen die het plangebied als (deel van) een vliegroute gebruiken. Aangeraden wordt om de verlichting 's nachts zo beperkt mogelijk te houden en het licht van de straatlantaarn naar beneden te richten. Dit is extra belangrijk aan de noord- en westzijde, waar de weg (en de mogelijke straatlantaarns) aan de bomenrij grenst. Als deze maatregelen in acht worden genomen, is aantasting van een mogelijke essentiële van vleermuizen niet waarschijnlijk.

3.3.4 Vogels

Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen ook een groot aantal vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest in de omgeving van het plangebied voor. Het betreft hier de soorten boomvalk (*Falco subbuteo*), buizerd (*Buteo buteo*), gierzwaluw (*Apus apus*), grote gele kwikstaart (*Motacilla cinerea*), havik (*Accipiter gentilis*), huis-muis (*Passer domesticus*), kerkuil (*Tyto alba*), ooievaar (*Ciconia ciconia*), ransuil (*Asio otus*), roek (*Corvus frugilegus*), slechtvalk (*Falco peregrinus*), sperwer (*Accipiter nisus*) en steenuil (*Athene noctua*).

Dergelijke soorten maken hun nesten in hoge bomen (boomvalk, havik, roek, sperwer, wespendif), in verlaten gebouwen in afgelegen gebied (kerkuil), in holle bomen (steenuil), in verlaten nesten van roofvogels of kraaiachtigen (ransuil), langs stromende beken (grote gele kwikstaart), op speciale nestpalen (ooievaar), in kieren tussen dakpannen en tengels van huizen (gierzwaluw, huismus) en op hoge gebouwen (slechtvalk). In het plangebied zijn geen nesten aangetroffen van vogelsoorten met een jaarrond beschermd neststatus, tevens ontbreken belangrijke elementen uit het biotoop van de betreffende soorten. In het plangebied bevindt zich geen bebouwing, waardoor de aanwezigheid van soorten als gierzwaluw, huismus, kerkuil en slechtvalk niet waarschijnlijk wordt geacht. Nesten van uilen en roofvogels zijn niet in het plangebied aangetroffen. Tevens worden deze door de ligging van het plangebied (dicht bij de snelweg en in een stedelijke omgeving) niet verwacht. Ook de aanwezigheid van de ooievaar en grote gele kwikstaart in het plangebied wordt niet waarschijnlijk geacht doordat belangrijke elementen uit hun biotoop, zoals snelstromend water en speciale ooievaars nestkasten, ontbreken. Negatieve effecten op vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest zijn door de beoogde ontwikkelingen niet in het plangebied te verwachten.

Vogelsoorten met niet jaarrond beschermde nesten

Tijdens het veldbezoek zijn in het plangebied een aantal algemene vogelsoorten aangetroffen, zoals groenling (*Carduelis chloris*), koolmees (*Parus major*), wilde eend (*Anas platyrhynchos*), groene specht (*Picus viridis*), merel (*Turdus merula*), zwartkop (*Sylvia atricapilla*), meerkoet (*Fulica atra*), vink (*Fringilla coelebs*), winterkoning (*Troglodytes troglodytes*), kauw (*Corvus monedula*) en houtduif (*Columba palumbus*). Deze soorten zouden mogelijk tot broeden kunnen komen in het plangebied of de directe omgeving van het plangebied. Tijdens het broeden zijn alle vogels strikt beschermd. Om te voorkomen dat door de geplande werkzaamheden broedende vogels verstoord worden, adviseren wij om de werkzaamheden buiten de broedperiode (half maart tot half augustus) te starten. Als vogels op zoek gaan naar een geschikte broedlocatie en merken dat het plangebied en de directe omgeving te verstorend is, zullen ze een andere locatie zoeken.

3.3.5 Reptielen

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen geen strikt beschermde reptielen voor in de buurt van het plangebied. Reptielen komen voornamelijk voor in overgangsvegetaties van bijvoorbeeld bos naar heide. Een dergelijk leefgebied is in het plangebied niet aanwezig. Beschermde reptielensoorten zijn derhalve niet in het plangebied te verwachten. Enkel de ringslang (*Natrix natrix*) laat zich ook in meer stedelijk gebied zien. Deze soort is wel sterk gebonden aan natuurlijke oeverzones. De ringslang komt voornamelijk voor in waterrijke gebieden en zet zijn eieren af op warme, vochtige plekken (broeihopen). In het plangebied zijn watergangen te vinden. Veel oevers zijn echter behoorlijk steil waardoor het water rond de meeste oevers niet goed bereikbaar is voor de ringslang. Tevens zijn in het plangebied geen broeihopen van de ringslang waargenomen. Aanwezigheid van de ringslang in het plangebied wordt derhalve niet waarschijnlijk geacht.

3.3.6 **Amfibieën**

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen de rugstreeppad (*Epidalea calamita*), poelkikker (*Pelophylax lessonae*), alpenwatersalamander (*Mesotriton alpestris*), kamsalamander (*Triturus cristatus*) en heikikker (*Rana arvalis*) in de buurt van het plangebied voor.

Strikt beschermde soorten

Strikt beschermde amfibiesoorten komen voor in een meer natuurlijke omgeving zoals bos- of heidegebieden en hogere zandgronden (poelkikker), hoog- en laagveengebieden en vochtige heidegebieden (heikikker).

De kamsalamander heeft een voorkeur voor kleinschalige landschappen met heggen, struwelen en bospercelen. In het rivierengebied komt hij voor in de laag dynamische stromen, kleiputten en kolken en/of binnendijkse wateren onder invloed van kwel. De alpenwatersalamander komt vaak in de buurt van bos en/of houtwallen voor, met een voorkeur voor zandige leemgronden. Dergelijke biotopen zijn niet aanwezig in het plangebied. Tevens zijn er geen recente waarnemingen van de kamsalamander of alpenwatersalamander in de buurt van het plangebied gedaan. Aanwezigheid van de kamsalamander en de alpenwatersalamander in het plangebied wordt daarom niet waarschijnlijk geacht.

De strikt beschermde rugstreeppad komt voornamelijk in het rivierengebied voor op plekken zoals bouwputten, zandafgravingen, opgespoten vlakten en pas ontgonnen gronden. Aan het eind van de zomer trekken de rugstreeppadden vanuit hun (waterrijke) voortplantingsgebieden naar zandige locaties om zich in te graven en te overwinteren. Deze soort is een echte pionier die zich ingraaft in kaal braakliggend terrein en haar eitjes legt in ondiepe kale poeltjes. Op het moment is het niet waarschijnlijk dat de soort in het plangebied voorkomt. Ondiepe poeltjes waar de pad haar eitjes kan leggen ontbreken namelijk. Echter, wanneer het terrein te lang braak ligt of wanneer er ondiepe poelen ontstaan tijdens een nat voorjaar, is het mogelijk dat deze soort het plangebied koloniseert. Aanbevolen wordt om het gebied zo kort mogelijk braak te laten liggen en eventuele natte plekken zo snel mogelijk te dempen (al dient de plas uiteraard eerst te worden gecontroleerd op aanwezigheid van de rugstreeppad). Tevens wordt geadviseerd een amfibiescherm rondom het plangebied, aan de oevers van de sloten, te plaatsen. Als bovenstaande maatregelen in acht worden genomen, zijn negatieve effecten op de rugstreeppad niet te verwachten en kan een mogelijke overtreding van de Flora- en faunawet voorkomen worden.

Algemene soorten

In de watergangen is de kans groot dat algemene amfibiesoorten als bastaardkikker (*Rana klepton esculenta*) en bruine kikker (*Rana temporaria*) in het plangebied voorkomen. Deze soorten kunnen grote afstanden afleggen. Ook zou het plangebied dienst kunnen doen als landbiotoop van algemene amfibiesoorten. Voor deze soorten, die onder het eerste lichte beschermingsregime vallen, geldt een algemene vrijstelling voor het verstoren en/of aantasten van vaste rust- en verblijfplaatsen.

3.3.7 Vissen

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFF komen in de buurt van het plangebied de beschermde vissoorten kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*), bittervoorn (*Rhodeus amarus*), grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*) en Europese meerval (*Silurus glanis*) voor. Tijdens een veldinventarisatie in 2004 heeft Adviesbureau Mertens de watergangen bemonsterd³. Hierbij zijn tiendoornige stekelbaars (*Pungitius pungitius*) en blankvoorn (*Rutilus rutilus*) aangetroffen. Beide soorten zijn niet strikt beschermd. Dit onderzoek is echter wel verouderd. Onderzoeksgegevens mogen namelijk maximaal drie tot vijf jaar oud zijn in gebieden waar weinig ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. De watergangen blijven in de nieuwe situatie echter behouden. Negatieve effecten op strikte beschermde vissoorten worden derhalve niet verwacht.

3.3.8 Insecten en andere ongewervelden

Beschermde insectensoorten en andere beschermde ongewervelden eisen een zeer specifiek habitat. Deze soorten komen in stabiele habitattypen voor zoals heiden en venen. In het plangebied is geen sprake van een dergelijke stabiele leefomgeving en de juiste leefomstandigheden voor dergelijke soorten. Beschermde insecten en andere ongewervelden zijn daarom niet in het plangebied te verwachten.

³ Het voorkomen van beschermde planten, zoogdieren, amfibieën en vissen in Mollenburg te Gorinchem, Adviesbureau Mertens, augustus 2004.

4 Conclusie

De gemeente Gorinchem is voornemens om in het noorden van het bestaande stedelijk gebied een nieuwe woonwijk te realiseren, op en nabij het voormalige sportcomplex Mollenburg. Voordat deze ingreep wordt uitgevoerd en in het kader van het bestemmingsplan dat de ontwikkeling mogelijk moet maken, dienen de gevolgen voor beschermde natuurwaarden en de consequenties in het kader van de geldende natuurwet- en regelgeving in beeld te zijn gebracht.

4.1 Gebiedsbescherming

In het kader van de Natuurbeschermingswet 1998, de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), Ecologische Verbindingen (EV) en weidevogelgebieden dient er getoetst te worden of de beoogde ontwikkelingen een negatieve invloed hebben op beschermde gebieden.

4.1.1 *Natuurbeschermingswet 1998*

Het dichtstbijzijnde gebied beschermd in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 betreft het Natura 2000-gebied "Lingedijk & Diefdijk". Dit beschermde gebied ligt op ongeveer 1,8 kilometer ten noordoosten van het plangebied. Gezien de grote afstand en tussenliggende elementen (woonwijk, bedrijventerrein en snelweg A15) zijn zowel directe als indirecte negatieve effecten van de plannen op het beschermde gebied niet te verwachten.

4.1.2 *Ecologische Hoofdstructuur, Ecologische Verbindingen en weidevogelgebied*

Het plangebied ligt niet in de EHS, een EV of weidevogelgebied. Vanwege tussenliggende elementen (woonwijk en snelweg) en de bestaande achtergrondverstoring uit de kern van Gorinchem, zijn zowel directe als indirecte negatieve effecten op EHS, EV en weidevogelgebieden niet te verwachten als gevolg van de beoogde ontwikkelingen.

4.2 Soortenbescherming

Volgens verspreidingsgegevens van de NDFP komen een aantal strikt beschermde plant- en diersoorten in de buurt van het plangebied voor. In het kader van de Flora- en faunawet dient te worden nagegaan of vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten door de ingreep worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt). Hier dient voor, tijdens en na de uitvoering van de geplande ruimtelijke ingrepen rekening mee gehouden te worden.

4.2.1 *Rugstreepad*

De kans dat de rugstreepad het plangebied in de toekomst koloniseert is aanwezig. Aanbevolen wordt om het gebied zo kort mogelijk braak te laten liggen en eventuele natte plekken zo snel mogelijk te dempen (al dient de plas uiteraard eerst te worden gecontroleerd op aanwezigheid van de rugstreepad). Tevens wordt geadviseerd een amfibiescherm rondom het plangebied, aan de oevers van de sloten, te plaatsen. Als bovenstaande maatregelen in acht worden genomen, zijn negatieve effecten op de

rugstreeppad niet te verwachten en kan een overtreding van de Flora- en faunawet voorkomen worden.

4.2.2 Vleermuizen

Het kan niet op voorhand worden uitgesloten dat vleermuizen het plangebied gebruiken als vliegroute en als foerageergebied. De bomenrij en sloten aan de rand van het plangebied blijven echter behouden waardoor aantasting van een essentiële vliegroute of foerageergebied niet waarschijnlijk wordt geacht. Wel dient rekening te worden gehouden met mogelijke lichtverstoring.

Aangeraden wordt om de verlichting 's nachts zo beperkt mogelijk te houden en het licht van de straatlantaarn naar beneden te richten. Dit is extra belangrijk aan de noord- en westzijde, waar de weg (en de mogelijke straatlantaarns) aan de bomenrij grenst. Als deze maatregelen in acht worden genomen, is aantasting van een mogelijk essentieel foerageergebied of vliegroute van vleermuizen niet waarschijnlijk. Een mogelijke overtreding van de Flora- en faunawet kan op deze manier voorkomen worden.

4.2.3 Broedende vogels

Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden in het broedseizoen, broedende vogels worden verstoord, of hun nesten worden aangetast. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot half augustus. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Flora- en faunawet voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren. De start van de werkzaamheden dient plaats te vinden buiten het broedseizoen. De werkzaamheden kunnen wel starten in het broedseizoen als broedende vogels binnen het plangebied uitgesloten kunnen worden.

4.2.4 Algemene soorten

Het is waarschijnlijk dat er licht beschermde soorten in het plangebied aanwezig zijn. Deze soorten vallen onder het lichte beschermingsregime van de Flora- en faunawet (beschermingscategorie 1). Hiervoor geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van een algehele vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties. Dit betekent dat voor deze soorten de werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden zonder ontheffing.

4.2.5 Zorgplicht

De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.

4.3 Aanbevelingen

Naast de consequenties die voortkomen uit de Flora- en faunawet is ook een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het plangebied, zoals:

- voor vleermuizen zouden open stootvoegen aangebracht kunnen worden in muren, of vleermuiskasten kunnen worden geplaatst in de spouw of tegen de muur op >2,5 meter hoogte in nieuw te realiseren woningen;
- als er zolders of vlieringen worden aangelegd, zouden deze niet helemaal geïsoleerd kunnen worden. Hierdoor worden de zolders mogelijk een geschikt verblijf voor vleermuizen;
- het planten van bomen en struwelen voor vogels en vleermuizen verdient aanbeveling. Het beste zijn, ecologisch gezien, inheemse bes- en bloemdragende struiken en planten;
- er kunnen nestpannen of neststenen worden aangebracht ten behoeve van huis-
mussen en gierzwaluwen. Deze beschermde soorten verliezen steeds meer nest-
mogelijkheden.

Bijlage 1: Geraadpleegde literatuur

Lenders, A., Marijnissen, C., Felix, R. 1993. Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld, stichting RAVON, Nijmegen.

van der Meijden, R. 2005. Heukels' Flora van Nederland, Wolters Noordhoff, Groningen/Houten.

van Diepenbeek, A. 1999. Veldgids Diersporen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

van Uchelen, E. 2006. Praktisch natuurbeheer: amfibieën en reptielen, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

www.staatvan.zuid-holland.nl

www.natuurkennis.nl

www.quickscanhulp.nl

www.ravon.nl

www.rijksoverheid.nl

www.stowa.nl

www.synbiosys.alterra.nl

www.telmee.nl

www.vogelbescherming.nl

www.zoogdiervereniging.nl